

Kirja-arvosteluja

Björklund Krister:
Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen? Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A41.
 Turku 2012. 88 s.

ISBN 978-952-5889-36-9

Krister Björklund har under hösten 2012 äntligen fått sin efterlängtade rapport om sverigefinländare publicerad genom Migrationsinstitutet i Åbo. Den är efterlängtdad i den meningen att den innehåller en presentation av resultat från en relativt omfattande nätenkät bland sverigefinländare som gjordes för en tid sedan, men också då den sammanfattar en del annan forskning om sverigefinländarnas situation i dagsläget. Det lilla formatet till trots (totalt 88 sidor) ger rapporten en lättillgänglig och delvis uppdaterad bild av utvecklingen bland sverigefinnar från gästarbetande utlandsfinnar till nationell minoritet. Detta är dessutom en välkommen rapport inte bara ur ett sverigefinländskt perspektiv, utan också ett finlandsfinskt. Både i förordet genom Migrationsinstitutets nuvarande direktör, Ismo Söderling, och i introduktionen av Björklund själv konstateras å ena sidan att kunskaperna om sverigefinnar i Finland är klart begränsade, å andra sidan att rapporten är relevant för många finnar i Finland, som kortare eller längre tid själva bott i Sverige, vilket t ex de båda nämnda också har gjort.

Såsom rubriken visar, har begreppet sverigefinne/ruotsinsuomalainen och dess relevans en central position för flera dimensioner av studien. I viss mån kan man säga att rapporten beskriver en process, från den tidiga etableringen som arbetstagarer, till den nutida situationen, med både en långt gången assimilation/integration och en officiell minoritetsposition.

Rapporten innehåller två huvudsakliga delar, en första del som komprimerat och översiktligt sam-

manfattar olika typer av data och forskning under efterkrigstiden om sverigefinländare, främst deras identitets- och utbildningsfrågor, men också t ex den demografiska och socioekonomiska utvecklingen. Finska språkets öde får också en beskärddel av uppmärksamheten, liksom dess koppling till identitetsaspekter och den nyvunna minoritetsstatusen. Denna första del innehåller också till viss del nyare statistiskt material som inte i någon större utsträckning gjorts känt ens i Sverige.

Den andra hälften består av svar som avgetts av sverigefinnar på två enkäter, med överlappande syften, en i internetformat och en som också delats ut i pappersform genom tidningen Ruotsin Suomalainen (med en upplaga kring 10 000). Enkätdelen och tolkningen av svaren har enligt författaren en begränsning för hur allmängiltiga svaren ska kunna ses för sverigefinnar, trots att antalet respondenter är omfattande, totalt 1796. Svaren är fördelade enligt följande, på den del som svarat på internetversionen (n= 933) och den del som svarat via enkäten som distribuerades på andra sätt (n= 864).

Begränsningen som anförs av Björklund består i att i huvudsak personer som har goda kunskaper i finska och relativt lång erfarenhet (många pensionärer deltog) av den sverigefinska verkligheten och som i ca 90 % av fallen själva invandrat, har besvarat enkäterna. I viss mån kan de sägas representera den del av den sverigefinländska befolkningen som tillhör en äldre kohort, och som till stor del själv invandrat i vuxen ålder från Finland. I normalt språkbruk kallas den generellt den första generationen sverigefinnar (även om detta begrepp kan tolkas på olika sätt). Man kan i vilket fall beskriva den som en förstageneration i migrationshistoriskt och efterkrigstida perspektiv. Till detta har väsentligen bidragit, vilket Björklund noterat, att Ruotsin Suomalainens läsekrets till klart övervägande delen består av denna kategori. Utöver denna åldersbegränsning är även könsfördelningen skev, med 36 % män och 74 % kvinnor. Det senare är ett mönster som känns igen från andra studier baserade på enkäter, inte minst bland sverigefinnar.

Även om innehållet i sin helhet antingen är intressant presenterat och ger en bra allmänbeskrivning av utvecklingen, kan man lyfta fram några specifika exempel på uppdaterade data eller ny kun-

skap, som Björklund presenterar och som i vissa fall kan kompletteras. I det följande vill jag därför kort omnämna vissa intressanta bitar i rapporten, i den meningen att de i sina detaljer eller som slutledningar ger utvidgade kunskaper om sverigefinnarna.

Som en del av den nya minoritetsspråklagen noteras att de första åren inte varit särskilt väl implementerade av kommuner som ingår i förvaltningsområdet, vilket känns igen från tidigare evalueringar av processen. Bland annat visar Stockholms användning av sina minoritetspengar på både en ovana och kanske ett bristande engagemang i ärendet: 160 000 av 3 miljoner 2010 hade använts vid årets slut (samma trend återfanns fortfarande 2012 nationellt). Pengarna kan bl.a. användas till ökad service på finska, men även till annat som kan utgöra nya aktiviteter föranledda av den nya minoritetsspråklagen. Björklunds antagande, att det kan bero på en brist på efterfrågan av sådan service, visar dock, liksom inom utbildningsfältet under flera decennier, bara den ena sidan av myntet. Det handlar också om andra aspekter och delar i servicebudet, som inte nått fram eller fungerat (s. 38).

På sidorna 42-43 presenteras en del intressanta data om föräldrars bakgrund i de sju sverigefinska friskolorna. Det visar sig vara en mycket stor skillnad mellan t ex Stockholms/Fridhemplans och Eskilstunas och Botkyrkas friskolor, som återspeglar den allmänna socioekonomiska situationen på respektive orter, där Eskilstunas och Botkyrkas historier som orter med en generellt kortare utbildningsbas, även bland sverigefinnar, slår igenom, liksom Stockholms gör det, med en generellt högre utbildningsbas gentemot resten av landet, på samma sätt. (Tabell 1.)

På sidan 43 finns ett par uppgifter som kan kompletteras. Bland annat noteras att nationella minoriteter numera (sedan 2008) bara behöver en elev med familj, som begär modersmålsundervisning för att de ska kunna erhålla sådan. Sen nämns att Skollagen (2010) ger rätt till modersmålsundervisning för nationella minoriteter (detta stöds även av den nya Språklagen från 2009), även om språket inte talas i hemmet. Detta står dock i direkt konflikt med samma Skollag, som också kräver att barnet ska ha grundläggande färdigheter i språket, för att få erhålla sådan undervisning. Detta används också av vissa kommuner för att förvägra barn med

finska, samiska och meänkieli modersmålsundervisning. Detta är ett nutida exempel på att utbildningssektorn alltjämt är ett område som karaktäriseras av konflikter mellan bl a sverigefinska familjer och myndigheter. På samma sida (43) diskuteras också den utredning Högskoleverket gjorde om lärarutbildningarna i nationella minoritetsspråk, som under 2012 fick som resultat att ämneslärarutbildning i finska ska anordnas av Stockholms universitet, jämte ämneslärarutbildning i meänkieli.

I utbildningsbakgrunden (sid. 49-51) finns intressanta uppgifter: Å ena sidan finns det en ganska abrupt uppgång i utbildningsbakgrundens längd, räknat enligt avslutat gymnasium under 1981-1999 (57 %, mot 18 % perioden innan). Å andra sidan är den andel som under 1981-1999 hade universitetsutbildning inte lika starkt i växande (27 %), vilket t o m är lägre än genomsnittet under hela efterkrigstiden (48 %). Detta talar emot en tydlig positiv effekt för att utbildningens längd skulle ha ökat bland sverigefinnarna, men också för att den stereotypa bilden ändå tidigare varit skev. Å tredje sidan är omnämmandet att av dem som genomgått skolgång i Sverige, har 48 % en högskoleutbildning och 15 % utöver detta minst gymnasieutbildning (s. 49) intressant i relation till nämnda bild av sverigefinnen generellt. En uppgift som ansluter till detta återfinns senare i rapporten (s. 75), där Björklund, baserat på Alanens forskning (2007), säger att bland alla dem som har utländsk bakgrund i det svenska högskoleväsendet (efter födelseland eller medborgarskap), utgörs en tredjedel av studenter med finsk bakgrund, och likadan är situationen bland dem som finns på forskarutbildningsnivå, där de med finsk bakgrund utgjorde den största gruppen. Här konstaterar Björklund att en del står sverigefinnarna för, som därmed påbörjat en synlig klassresa.

Vad säger rapporten då om identitetsfrågan? Detta ägnas ganska stort utrymme (s. 61 ff.) och baserar sig på enkätdata som tidigare behandlats och rapporterats av Maria Levä. Tacksamma är de många citat i detta avsnitt från enkäten och som tagits med som dokumentation av erfarenheter och åsikter. (Inom parentes kan man konstatera att rubriksättningen och behandlingen hos Björklund av vissa av de faktorer som Levä använt, är oklar och försvårar läsningen av avsnittet inledningsvis.) Baserat på både tidigare forskning och på de en-

kätdata Levä behandlat delas sverigefinnarna in i tre huvudkategorier i förhållningssättet till det finska, bland respondenterna. Denna klassificering har baserats på en uppdelning av svaren både i olika faktorer som framkommit som viktiga, och på vissa bakgrundsfakta, såsom födelseland, invandringsår och generation. Faktorerna, som i sin tur består av svar som belyser olika delar av erfarenheterna i Sverige, och som analyserats fram och använts i en faktoranalys, är dessa: finskhet i Sverige (suomalaisuus Ruotsissa), att ge finskheten i Sverige stor betydelse (suomalaisuuden tärkeänä pitäminen), att bevara finskan (suomen kielen ylläpito), och, längtan till Finland (Suomen kaipuu) (s. 60-61). Slutresultatet var att tre typer av processer och personer kunde identifieras:

- de assimilerade (assimiloituneet/sulautuneet) (28 %), som bl a inte saknar Finland, inte är angelägna om finskans situation, inte lever ”ett finskt liv” i Sverige;
- de tillbakalängtande (Suomeen takaisin kaipaavat) (27 %), som lever ett finskt liv i Sverige, längtar till Finland och för vilka finskans öden och användning är viktiga, och slutligen,
- de som integrerats i Sverige (Ruotsiin integroituneet suomalaiset) (47 %), som lever finskt i Sverige, ser finskhet och finska som väsentliga, men inte längtar tillbaka, har accepterat svenska värderingar och är integrerade i majoritetsbefolkningen. De känner också samhörighet med andra sverigefinnar och värderar sin gamla kultur.

I förlängningen kan man beträffande den första gruppen diskutera, i vilken mån assimilationen varit påtvingad eller frivillig, respektive om den andra gruppen, om den blivit aktivt segregerad eller aktivt sökt separation från majoritetsbefolkningen. Uppenbart är att dessa karaktäriseringar är intressanta och förklarande, samt passar in i teoribildningen om just kulturella identiteter. Men man bör också hålla i minnet att de representerar en äldre sverigefinsk befolkning.

Förutom bl.a. dessa intressanta resultat från enkätdata, finns i rapporten några ”skönhetsfel”, däribland ett mindre antal korrekturfel, som tycks uppträda lite periodiserat, vilket antyder att vissa avsnitt inte hunnits genomläsas tillräckligt. Det handlar dock inte om allvarliga brister.

I korthet kan man också nämna några fakta, som kan vara diskutabla om de stämmer, men del-

vis beror detta på att förändringar kan inträffa från en dag till en annan.

En liten petitesse är att förvaltningsområdet för finska består av kommuner, länsstyrelser och lands- ting, som ett förvaltningsområde, inte flera (s. 37, <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/maniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Pages/forvaltningsomraden.aspx>).

På s. 42 nämns fyra kommuner som fortfarande har kommunala finskspråkiga klasser, som pekar ut en av de mest dramatiska nedgångarna av det finska i Sverige, genom den forcerade och samhälleligt dirigerade assimilationen av andragerationerna. De fyra var enligt Björklund 2010 Haparanda, Södertälje, Trollhättan och Västerås, där Södertälje skulle lägga ner sin verksamhet. Men Haparanda räknas normalt inte till dessa kommunala klasser, då undervisningen ingått i det bilaterala grundskolprojektet mellan Haparanda och Torneå, Språkskolan, med undervisning ömsom på finska, ömsom på svenska. Både Västerås (en klass) och Trollhättan har aviserat möjliga nedläggningar, men enligt Sverigefinska Riksförbundet var de verksamma våren 2012, likaså Södertälje. Björklund kunde möjligen lagt till att förskolor och/eller avdelningar, sammanlagt 28 stycken, finns i 19 kommuner. I och med att detta indikerar ett ökat intresse för verksamhet på finska för barnen, hade detta varit värdefullt att få med. (http://www.rskl.se/dokumentit/esikoulu_ja_koulut_2012.pdf).

På s. 43 beskrivs finskspråkig verksamhet på folkhögskolorna. Den Sverigefinska folkhögskolan i Stockholm har kvar endast någon enstaka kurs på finska (en under innevarande läsår), och i Axevala är verksamheten likaså nästan uteslutande på svenska, även om den senare institutionen alltjämt är en central aktör för sverigefinskheten.

Ett par referenser saknas också, och kanske den viktigaste av dem är Alanen (2007), som står för viktig ny information genom att Björklund baserat en del resonemang på dennes forskning. Referensen är också nödvändig för uppföljande läsning: De med finsk bakgrund (enligt födelseland och medborgarskap) är den största gruppen bland alla dem, som har sådan utländsk bakgrund. Björklund konstaterar att sverigefinländarna därmed skulle ha bevisats ha inlett en märkbar uppgradering beträffande antal och andelar som söker sig till

högre utbildning i Sverige, och om detta stämmer, kan som nämnts den traditionella bilden av sverigefinnen som en arbetare med kortare utbildning definitivt nu ses som en kvardröjande stereotypisk uppfattning, snarare än en statistiskt hållbar karakteristik. Denna utveckling stämmer med att den gått mot en större statistisk likhet med majoritetsbefolkningen generellt en längre tid, men skulle nu både utbildnings- och yrkesmässigt ha blivit framträdande. En osäker faktor är dock, vilken typ av statistik Alanen använt – hur ofta handlar det om sådana unga som skulle kunna kallas sverigefinnar i andra, tredje och senare generationer, eller i vilken mån ingår även den ansenliga mängd finska studenter som tillfälligt kommit till Sverige för att studera (varav många dock blir fast bosatta i Sverige även efter sin utbildning)? Men i och med att Alanens referens saknas, är det inte lätt att kontrollera detta.

Björklund sammanfattar med att sverigefinländarna utgör en heterogen befolkning, som kan indelas i tre huvudkategorier:

- Invandrarna från de stora flyttåren,
- Deras barn och efterkommande, och
- Senare invandrade.

Rapporten behandlar i första hand den första kategorin, som Björklund betonar. Därmed finns det luckor kvar i beskrivningen av sverigefinnarna. Den stora luckan, som dock inte är författarens ansvar, består av hur såväl idag yngre sverigefinnar, både nyinflyttade och sådana som ännu har en direkt språklig och kulturell kompetens i det finska och i finska, liksom de som bytt språk till svenska, ser på samma saker som de som här besvarat enkäterna. De har gemensamt att de är yngre, troligen har ändå alla svenska som dominant (eller enda) modersmål, och de intresserar sig inte nödvändigtvis för dessa frågor. Kvar blir också att reda ut, i vilken mån dessa har gjort ett medvetet val, eller i vilken mån detta är ett resultat av decennier av starkt och ärvt assimilationstryck.

Oavsett detta introducerar Björklund på bred front en generationsklyfta, som då består av flera sammanvävda karakteristika och erfarenheter. Det är en ganska omtumlande förändring på två plan i den sverigefinska gruppen, eller den potentiellt sverigefinska gruppen. Det ena är att den stereotypiska och tidigare mer korrekta bilden av sverigefinnen som en i huvudsak inom industriell verk-

samhet sysselsatt person, med i basen kort utbildning, och dominant i finska, nu inte längre kan ses som representativ. Den andra pusselbiten i detta är motsatsen, som återspeglar språkbytet och integrationen/assimilationen: det är inte längre kort utbildning, och ensidig sysselsättning inom industrisektorn som är karakteristisk, inte heller utgör svenskan ett problem, utan snarare finskans bevarande och revitalisering (i andra och tredje generationen). Men det finns då också en tredje dimension, den som består av den kontinuerliga migrationen från Finland till Sverige, och som idag är helt anorlunda i de flesta aspekterna, jämfört med tidigare decenniers migrationsvågor. Denna klyfta mellan generationerna har också florerat i sverigefinsk debatt och i media. Hur den ska överbryggas på ett smidigt och för olika kategorier acceptabelt sätt, är inte riktigt klart. En målsättning i en sådan debatt är förstås att de olika erfarenheterna och kunskaperna i en kategori ömsesidigt ska kunna berika de andra kategorierna.

Några marginella skönhetsfel till trots, anser jag att rapporten kommer att fylla en lucka på flera sätt. Den sammanfattar och komprimerar centrala delar av tidigare mer omfattande översiktsverk och historiker, liksom forskning i form av avhandlingar inom flera områden. Den ger ändå en bredad kunskap om vad sverigefinnar själva, låt vara bara en del av hela gruppen, tycker och tänker om sin metamorfos från arbetskraftsinvandrare till sin existens som nationell minoritet, eller alternativt som en assimilerad del av den svenska majoritetsbefolkningen.

Den borde också kunna förmedla insikter inom den sverigegruppen själv om vilka förändringar som skett, och därmed kanske ge anledning till i viss mån nya riktlinjer för vad den fortsatta målsättningen och utvecklingen av utbildningsfrågor, identitetsaspekter och minoritetstillvaron, skulle kunna vara. Ett är säkert, att om man utgår ifrån begreppet autenticitet för hur man kan (och en del skulle säga bör) se på vem och vad som är karakteristiskt sverigefinsk(t), hur sverigefinska kultursträvanden och språkbevarandeansträngningar ska se ut, får man konstatera att kärnan i autenticiteten bytts ut eller rentav splittrats i flera autentiska kärnor, som än så länge inte kommunicerar väl med varandra.

Jarmo Lainio, Professor, Stockholms universitet

Carlson Benny, Magnusson Karin & Rönnqvist Sofia: Somalier på arbetsmarknaden – har Sverige något att lära?

Regeringskansliet, Statsrådsberedningen 2012. Underlagsrapport 2 till Framtidskommissionen. Fritzes, 189 s.

ISBN 978-91-38-23810-3

Samalle päivälle valikoitui työpöydälleni kaksi tulevaisuusraporttia. Suomessa on paljon kohistu filosofi Pekka Himasen tuotannosta ja sen sisällöstä. Voimakkaat poliittiset voimat ovat oletettavasti olleet takana, kun Himasen hankkeelle myönnettiin 700 000 euron hanketuki. Varovaisen arvion mukaan sillä olisi saanut aikaiseksi 4-5 yhteiskuntatieteellistä tai humanistista väitöskirjaa. Raportti ”Kukoistuksen käsikirjoitus” ei ole huono, mutta tuskinpa siitä on käytännön ohjenuoraksi maamme tulevaisuutta pohtiville.

Ruotsalaiset ovat valinneet toisen tien. Tulevaisuusraporteissaan he pyrkivät konkretiaan. Mielestäni varsin ”epäruotsalaiseen” tapaan kollegat naapurimaassamme nostavat ns. kissan pöydälle, ja ruotivat Ruotsille ja sen tulevaisuudelle tärkeitä kysymyksiä. Perinteisesti Ruotsissa on sanottu, että ”etnisyydestä ei puhuta” (”Att prata om etnicitet är tabu”, s. 82). Nyt puhutaan, sillä Somaliasta tulleita maahanmuuttajia koskeva raportti tarttuu ajankohtaisiin, mutta samalla jossainmäärin vältelyihin aiheisiin. Ruotsi antaa mielellään itsestään kuvan kansankotina. Toisin kansankodin muodostaman sateenvarjon alla kotouttaminen ja integraatiopolitiikka ovat saaneet välillä assimilaatiotakin muistuttavia piirteitä.

Suomessa asuu somaliaa puhuvia noin 14 000 henkeä, Ruotsissa luku on nelinkertainen. Ruotsissa on kiinnitetty huomiota siihen, että somalien työllisyysaste on sangen alhainen, yrittäjyys vähäistä, ja kielitaito huonoa. Samoin rasismia somaleja kohtaan löytyy keskimääräistä enemmän. Tulevaisuusraportissa ruotsalaiset tutkijat selvittivät, että esimerkiksi USA:ssa ja Kanadassa somalien työttömyys on todella alhainen, samoin heistä löytyy Atlantin takana paljon menestyviä yrittäjiä ja tiede-

henkilöitä. Jotta asiaan saataisiin selko, ryhtyivät ruotsalaiset vertaamaan Ruotsin maahanmuuttaja- ja kotouttamiskäytäntöjä somalien osalta Kanadan, USA:n ja Iso-Britannian vastaaviin.

Keskeisin selittävä tekijä Ruotsin poikkeavaan tilanteeseen liittyy siihen, että Ruotsiin saapuneilla somaleilla koulutustaso on vertailumaita alhaisempi. Toisaalta somalit osaavat jonkin verran englantia, ja tullessaan vertailumaihin, he ovat päässeet nopeammin sisään kunkin maan työmarkkinoille. Toisaalta joustavat työmarkkinat pystyvät paremmin rekrytoimaan maahanmuuttajia kuin instituutioiden (= ruotsalaisten työvoimaviranomaisten) kautta tapahtuva työllistyminen. Toisaalta Ruotsin minimipalkkasäännökset ovat sen verran korkeita, että ne eivät houkuttele työntäijä rekrytoimaan maahanmuuttajia samassa määrin kuin vertailumaissa. Kirjoittajat myös huomasivat, että erityisesti USA:ssa ja Britanniassa maahanmuuttajien on helppoa perustaa yritys.

Ehkä jonkinlaisena yhteenvedonomaaisena paradoksina voitaneen kysyä, että jähmettääkö pohjoismainen hyvinvointimalli maahanmuuttajien työmarkkinoita? Ruotsalaiset ovat jossain määrin tätä mieltä. Kirjoittajat pohtivat raporttinsa lopussa erilaisia erityistoimenpiteitä, joita on syytä kehittää eri etnisille ryhmille, myös somaleille. Julkaisussa esitetään, että somalien omille järjestöille annettaisiin enemmän vastuuta palvelujen tuottajina. Toisaalta mietinnössä myös esitetään, että eri maahanmuuttajaryhmistä rekrytoitaisiin hallintoon virkahenkilöitä edistämään maahanmuuttajien asemaa. Jotta yrittäjyyttä saataisiin lisää, olisi kirjoittajien mielestä saatava kuntiin lisää sopivia tiloja pienyrityksiä varten.

Huomiotani kiinnitti se, että kirjoittajat ovat ns. ”kantaruotsalaisia”. Siten maahanmuuttajien ääni kuuluu sangen heikosti tulevaisuusselvityksen sivuilta. Jälleenkö esimerkki ruotsalaisesta ”kansankoti-kotouttamisesta”? Soitin johtavalle virkamiehelle Tukholmaan, ja tiedustelin häneltä syytä komitean varsin yksipuoliseen kokoonpanoon. Kollega myönsi asian, mutta totesi hieman hymähtäen, että ”emme halua klaani-kiistoja komiteatyöskentelyyn”. Mitäpä tuohon sanomaan?

Raportti löytyy pdf-versiona osoitteesta: http://www.framtidskommissionen.se/wp-content/uploads/2012/11/Rapport_2_Framtidskommissionen.pdf.

Ismo Söderling

Castaneda Anu, Rask Shadia, Koponen Päivikki, Mölsä Mulki & Koskinen Seppo (toim.): Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 61/2012. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere 2012. 2. uudistettu painos. 365 s.

ISBN: 978-952-245-7394 (verkkojulkaisu)

Maahanmuuttajien terveydestä pitää puhua

Suomessa asuu nykyisin noin 250 000 ulkomaila syntynyttä maahanmuuttajaa. Tilastokeskuksen uusimman väestöennusteen perusteella vauhti ei tunnu ainakaan laantuvan, sillä vuoteen 2050 mennessä luku ainakin kolminkertaistuu. Tasarvoon tähtäävän yhteiskuntapolitiikan onnistumiseksi on tärkeää tunnistaa väestöryhmät, joiden terveys ja hyvinvointi ovat keskimääräistä heikomat. Samoin on syytä selvittää, miten tilanteeseen voidaan vaikuttaa. Kuten raportin esipuheessa tekijät toteavat, ovat työkykyiset maahanmuuttajat ikärakenteeltaan vanhenevassa Suomessa myös taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden tae.

Suomeen muuttaneiden ihmisten terveydestä ja hyvinvoinnista on erittäin vähän tietoa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoima ”Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus” (Maamu) tarjoaa tässä suhteessa tärkeää tietoa. Maahanmuuton terveys- ja hyvinvointitutkimukseen kutsuttiin yhteensä tuhat venäläistäustaista, tuhat somalialaistaustaista ja samoin tuhat kurditaustaista 18–64 –vuotiasta henkilöä.

Tutkimuksessa on erittäin kattavasti käyty läpi sekä terveyteen että hyvinvointiin liittyvät tekijät. Venäläisten koulutustaso todettiin (jälleen kerran) erittäin korkeaksi. Vastaavasti runsas kolmasosa

somalialaistaustaisista naisista ei ollut käynyt kouluun lainkaan.

Raportissa käydään läpi yksityiskohtaisesti eri terveyden osatekijät. Osa tuloksista oli varsin yllättäviäkin. Infektioautien osalta todettiin, että muuta kuin pakolaisilta ja turvapaikanhakijoilta on infektioauteja seulottu harvoin. Tässä suhteessa tutkimuksessa todettiin, että somalialais- ja venäläistaustaisilla maahanmuuttajilla hepatiitti C ja B –esiintyvyys on niin korkea, että ”seulonta näissä ryhmissä saattaisi olla kustannustehokasta” (s. 116). Samoin raportissa todettiin, etteivät maahanmuuttajataustaiset saa riittävästi HIV-terveysneuvontaa Suomessa.

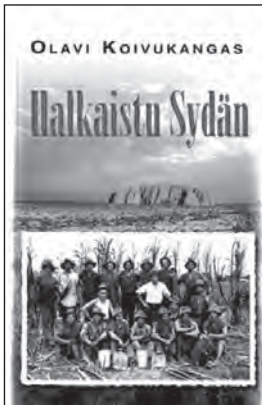
Maahanmuuttajat tuovat mukanaan myös omassa maassaan sovellettuja terveyskäytäntöjä. Niinpä lukijan huomio kiinnittyi siihen, että yli puolet venäläistaustaisista 18-54 –vuotiaista naisista oli kokenut raskauden keskeytyksen. Somalialaistaustaisilla naisilla raskauden keskeytykset ovat vähäisiä, sen sijaan yli kolmanneksella oli ollut keskenmeno. Huomattava osa sekä somalialais- että kurditaustaisista naisista kertoi, että heille oli tehty ympärileikkaus (s. 141). Kirjoittajat esittävät johtopäätöksen, että ympärileikkauksen vastaista neuvontatyötä tarvitaan aiempaa laajemmin myös muissa kuin somalialaistaustaisissa maahanmuuttajaryhmissä.

Yli puolella kurditaustaisista miespuolisista maahanmuuttajista oli ollut viimeisen 7 vuorokauden aikana vakavia masennus- ja ahdistusoireita. Tällainen tietysti on yhteydessä kotimaassa koettuihin traumaattisiin tapahtumiin.

Menemättä sen tarkemmin tutkimuksen yksityiskohtiin voin lyhyesti todeta, että jälleen on THL:n tuutista putkahtanut tutkimus, jolla on paljon annettavaa maahanmuuttajien kanssa työskenteleville. Tutkimus luo erinomaisen perustan toimenpiteille, joilla edistetään maahanmuuttajien hyvinvointia ja terveyttä.

Tutkimus löytyy myös netistä osoitteesta:
<http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>

Ismo Söderling

**Koivukangas Olavi:
Halkaistu sydän.**

**OK-kirja. AS Paketti,
Tallinna 2012. 288 s.**

ISBN 978-952-5964-46-2

Suomalaisen siirtolaisuuden historiassa Australia on jäänyt Pohjois-Amerikan ja Ruotsin varjoon ainakin, jos julkisuuden ja yleisen tietoisuuden määrää käytetään mittareina. Kanadan, USA:n ja Ruotsin suomalaisten tarinat ovat pääosin suurellekin yleisölle tuttuja, sen sijaan Australia on mysteeri monille. Tätä taustaa vasten arvioituna Siirtolaisuusinstituutin pitkäaikaisen johtajan Olavi Koivukankaan usin työ aiheen piiristä on kelpo kulttuurityötä. Australiassahan asuu n. 20 000 suomalaissiirtolaista. Luku on suurempi jos jälkipolvetkin huomioidaan.

Suomalaissiirtolaisten tarinoita toisen maailmansodan päättymiseen saakka kertova ”Halkaistu sydän” tuo esille Australiaan muuttomaana kohdistuneita toiveita ja odotuksia arjen näkökulmasta. Teoreettisena johtolankanaan se käyttää jaetun identiteetin filosofiaa, jossa liikkuva siirtolainen ei lopulta ole varsinaisesti kotonaan missään osoitteessa. Palatessa entinen kotimaa tuntuu vieraalta siinä, missä uusi kotimaa oli sinne saapuessa. Silti molempi parempi. Jotkut siirtolaisista kokevat tämän tunteen vahvemmin, toiset heikommin, mutta silti ilmiö on todellinen. Tästä Koivukankaan kirjakin jo nimellään muistuttaa.

Teknisessä mielessä ”Halkaistu sydän” on dramatisoitua siirtolaishistoriaa, jonka lähteistönä toimivat Koivukankaan pitkän tutkijanuransa aikana Siirtolaisuusinstituutin arkistoon keräämät australiansuomalaisten kirjeet, päiväkirjat ja haastattelut. Teksti on Koivukankaan tyyliin helposti soljuvaa, ja se selviää pahimmista koetinkivistään kohtuudella. Dialogimuodossa kirjoittaminen ei ole helppo työskentelymetodi kokeneellekaan kirjoittajalle, sen myöntää tekijä itsekkin, joka on tehnyt kaunokirjallisen debyyttinsä rohkeasti 71 vuoden iässä. Silti jo 1990-luvulla alkuun saatettu uusi kirjallinen haaste kannatti ottaa vastaan ja viimeistellä, lopputulos palkitsee lukijan ajatuksia generoivalla tavalla. Voimme me oppia näistä dramatisoiduista, mutta tosista ”toiseuden” tarinoista jotain esimerkiksi tämän päivän maahanmuuttotutkimuksessa ja -työssä Suomessa?

”Halkaistun sydämen” rinnalla kannattaa lukea Koivukankaan Suomalaisen siirtolaisuuden historia -sarjaan 1998 osin samasta aihepiiristä tekemää Kaukomaiden kaipuu -teosta. Tiedot esimerkiksi ”Russian Jackista” (alunperin Raumalta Australiaan lähtenyt Johan F. Sjöroos), urheilumestari Mouno Koskisesta (Eino Keskinen) ja australiansuomalaiselle siirtolaisuudelle (vuosisadan alkupuoliskon Pohjois-Amerikan malliin) tyypillisistä poliittisista skismoista oikeiston ja vasemmiston välillä saavat tätä kautta uutta valoa ja oikeita nimiä. ”Halkaistun sydämen” dramatisointi puolestaan palkitsee kiitettävän todentuntuisissa kuvauksissa polttavan auringon alla ihoa raapivasta ”keinistä” (sokeriruoko), sadekausien joutilaanaolosta, tappavista työoloista tai matkoista punaisten lyhtyjen alueille. Jälkimmäinen aihepiiri ikäänkuin hyppää lukijan silmille muun tekstin seasta, mutta paikkansa silläkin.

Matkalle suureen tuntemattomaan lähdettiin pääosin ilman vaimoväkeä ja hämärän pelikentillä sentään rakkaus oli yhteistä.

Jari Nikkola, tiedottaja, Siirtolaisuusinstituutti